

Planeettaa ei pelasteta pelkillä ruokavalinnoilla

Kaisa Karttunen

Jonathan Safran Foer *Me olemme ilmastossa*. *Miten planeetta pelastetaan ruokavalinnoilla?* Atena 2020. 287 sivua. Suomenos: Ulla Lempinen. Englanninkielinen alkuteos: *We Are the Weather: Saving the Planet Begins at Breakfast*

Kirjan alussa lukija hämääntyy. Miten planeetta pelastetaan ruokavalinnoilla -nimestä huolimatta ruokavalinnoista ei puhuta mitään ennen sivua 73. Kirjailija jopa korostaa ratkaisuaan: ”Tämä kirja kertoo eläinmaatalouden vaikutuksista ympäristöön. Silti olen onnistunut salaamaan sen viimeiset 72 sivua.”

Miksi asia on pitänyt salata? Foer toteaa, että puhe lihasta, maitotuotteista ja kananmunista saa ihmisen puolustuskannalle. Siksi sitä ei kannata esitellä ennen hyvää pohjustusta. Aiheen pohjustus onkin herättelevä, ilmastoasioita lähes työkseen pohtivalle

jopa kiinnostavampi kuin varsinainen keskustelu ruokavalintojen ja ilmastonmuutoksen yhteyksistä.

Kirjan alussa käsitellään historiallisia itsemurhaviestejä ja pohditaan molekyylien kiertoa ihmisestä ja sukupolvesta toiseen. Seuraavaksi keskustellaan toisen maailmansodan vaatimista uhrauksista, kuten ruuan ja tavarapuutteesta ja säännöstelystä.

Kertomus etenee pohdiskeluun, mikä tieto yksin ei johda tekoihin, kuten ympäristötoimiin, mutta tunne johtaa. Tarvittaessa ihmisen pystyy urotekoihin. Niin teki amerikkalainen rekkakuski, joka pystyi hätätilanteessa nostamaan käsivoimin henkilöauton keulan, jotta sen alle jäänyt pyöräilijä saatiin pelastettua. Hänelle voimaa antoi tunne siitä, että auton alla olisi voinut yhtä hyvin olla oma poika.

Foer toteaa, että ilmastonmuutoksesta tiedetään enemmän kuin koskaan, mutta silti kasvihuonekaasuja tuotetaan kolme kertaa nopeammin kuin väestö kasvaa. ”Totuus on tyly ja päivänselvä: me emme välitä.”

Välillä kirjassa muistellaan, miten tiedot saksalaisten hirmuteoista miehityksessä Puolassa otettiin vastaan Yhdysvalloissa: esiintyi kyvyttömyyttä uskoa totuutta. Kirjailija vertaa tätä nykyiseen kyvyttömyyteen uskoa ilmastonmuutokseen niin, että uskosta seuraisi tekoja.

Foerin oman suvun tarinaan Puolassa kuuluu holokausti. Suku

esiintyykin kirjassa toistuvasti, lopussa myös isoäidin kuolinuoteen vieressä vietettyinä tunteina. Kirjan viimeinen luku on omistettu kirjailijan omille pojille. Sen nimi on *Elämänviesti*. Ero itsemurhaviestiin on selvä: elämänviesti kirjoitetaan monta kertaa.

Kirjassa omaan napaan tuijottamisen symboliksi nousee selfiekeppi. Selfien jatkuva ottaminen ja postaaminen sosiaalisen median saa aikaan läsnäolon tunteen, mutta ”maailman pelastamiseen tarvitaan selfien vastakohta.” Omien hyveiden korostaminen saa kyytiä: ”suuret kuvitelmat saavutuksista saattavat vähentää painetta tehdä mitä pitäisi.”

Tilanteen vaatiessa radikaalia muutosta, monet väittävät, ettei yksittäisen ihmisen teoilla ole merkitystä, toteaa Foer ja jatkaa, että totuus on kuitenkin päinvastainen: ”yksittäisen teon tehottomuuden takia kaikkien pitää yrittää.” Oman vastuun tunnustaminen on alku sille, että otamme vastuun myös ongelmien ratkaisusta. Rakenteet, kuten Kiitospäivän viettämisen mahdollistava vapaapäivä USA:ssa, tukevat yksilöiden valintoja.

Kirjassa siirrytään vähitellen lähemmäs ilmastotekoja. Foer pitää ihmisten tavallisimmiksi ilmoittamia ja tärkeimmiksi kokemia ilmastotekoja riittämättöminä. Kierättäminen, puiden istutus, aurinkosähkö, lähiruoka ja hybridauto ovat vaikutukseltaan sama kuin sanoisi ”nyrkki” kohteelle, jota haluaa lyödä.

Lopulta lukija saapuu sivulle 73. Siellä todetaan, että emme voi pelastaa maapalloa, ellemmme syö merkittävästi vähemmän eläintuotteita. Tässä kohti lukija terästyy. Vain vähän aiemmin Foer viittasi yleisesti käytettyihin tilastoihin, joiden mukaan maatalouden osuus kasvihuonekaasupäästöistä on 24 prosenttia, josta valtaosa tulee kotieläintuotannosta.

Loogisesti ajatellen prosentit eivät täsmää. YK:n ruoka- ja maatalousjärjestö FAO:n mukaan kotieläintuotannon päästöt ovat 14,5 prosenttia maailman kokonaispäästöistä. Jos ne saataisiin ruokavaliomuutoksilla nolnaan, jäisi vielä 85,5 prosenttia päästöistä jäljelle. Maailmassa olisi vielä paljon pelastettavaa.

Foer viittaakin Worldwatch-instituutin laskelmiin, joiden mukaan kotieläintuotannon päästöt ovat 51 prosenttia ihmisen aiheuttamista kokonaispäästöistä, eivät FAO:n laskemat 14,5 prosenttia. Instituutin laskelmissa otetaan huomioon muun muassa erilaisia kotieläintuotannon kerrannaisvaikutuksia ja laitumiksi muutettujen metsien menetettyä hiilensidontaa. Kansainvälisessä ilmastokeskustelussa ja hallitustenvälisessä ilmastopaneelissa käytetään kuitenkin FAO:n, ei Worldwatchin lukuja.

Päästyään tämän ravistelun yli lukija voi jatkaa esittelyyn ilmastomuutoksesta sekä eläinmaatalouden ja metsien tuhoamisen vaikutuksesta muutokseen. Nyt kirjailija on jo vähän liennyttänyt kantaansa. Hän toteaa, että ruo-

kailutottumusten muuttamisella ei yksin pelasteta maapalloa, mutta ei sitä myöskään pelasteta muuttamatta niitä. Tämä toteamus on jo lähempänä todellisuutta.

Foer kertoo Pariisiin ilmastopimuksen määrittämiin tavoitteisiin pääsemiseen edellyttävän, sitä että vuoteen 2050 mennessä yksittäisen ihmisen päästöbudjetin pitää olla alle 2,1 tonnia hiilidioksidia (ekv.) vuodessa. Esimerkiksi Suomessa se on Tilastokeskuksen mukaan nyt vajaat 10 tonnia. Pidättäytymällä eläinperäisten ruokien syönnistä aamiaisella ja lounaalla voi pienentää omaa hiilijalanjälkeään 1,3 tonnia vuodessa, arvioi Foer. Vähennettävää muilla elämän alueilla, kuten asumisessa, liikkumisessa ja muussa kulutuksessa jäisi tämän laskelman mukaan vielä 6.6 tonnia henkeä kohti vuodessa.

Maapallo pitäisi nähdä kotina, vaatii kirjailija. Hän viittaa avaruuslennoilla maasta otettuihin kuviin, jotka herättävät rakkauden sävyttämää kunnioitusta maapallon suuruutta ja kauneutta kohtaan. Siitä huolimatta amerikkalaiset poliitikot ovat vetäneet USA:n pois ympäristösopimuksista ja fossiilisten polttoainesten yritykset tehneet parhaansa vastuidensa välttämiseksi. Toista kotia meillä ei kuitenkaan ole, vaikka Marsin asuttamisesta välillä uneksitaankin.

Kirjailija käy pitkän väittelyn sielunsa kanssa. Sielu, vai voisiko sanoa omatunto, kysyy, kyseenalaistaa ja välillä ivaakin. Mieleen

tulevat nopeat vastaukset revitään nopeasti kappaleiksi. Hyvät aiheet, jotka eivät muutu teoiksi, ovat teokopyyyttä. Luopuminen totutusta, mukavuuksista ja kuluttamisesta tuntuu vaikealta. ”Tunnen liian paljon älykkäitä ja välittäviä ihmisiä – en hyväntekijänarsisteja, vaan aidosti hyviä ihmisiä, jotka antavat aikaansa, varojaan ja vaivan näköään tehdäkseen maailmasta paremman paikan – jotka eivät ikinä muuttaisi ruokailutottumuksiaan, vaikka heille miten perustellisi syitä.”

Onko tie tulevaisuuteen vegaanin tie? Ei, vastaa Foer. Mutta se on kotieläinperäisten tuotteiden käytön selvä vähentäminen ja kasviperäisten ruokien käytön lisääminen. Tavoitteena voisi olla kotieläinvapaa aamiainen ja lounas. Sillä olisi vaikutusta niin ihmisten terveyteen kuin ympäristön tilaan.

Maailman ruokajärjestelmiä on pakko arvioida kriittisesti, jotta voimme varmistaa riittävän ja ravitsevan ruuan nykyiselle ja myös tulevaisuuden kasvavalle väestölle. Kestävyysoongelmat ovat ruokajärjestelmässämme ilmeisiä. Foerin kirja keskittyy niistä yhteen, ilmastomuutokseen. Hän tekee sen huolellisesti pohjustaen ja ajaen lukijan vähitellen nurkkaan, selkätosiasioita vasten. Joissakin kohti kirjailijanvapaus tosin törmää yhteen tiedeyhteisön näkemysten kanssa. Siitä huolimatta kirja on ajatuksia ja myös tunteita ravisteleva. ■